

MOŽNOSTI PRAKTICKÉ APLIKACE COCHEMSKÉHO MODELU V ČESKÉ REPUBLICE

Dobrý den vážené dámy a vážení pánové,

dovolte mi, abych se Vám krátce představila. Jmenuji se Petra Harantová, a vykonávám svoji advokátní praxi v Plzni a Praze. V advokátní hantýrce bych se spíše mohla nazvat tzv. advokátkou polní a luční. Tak se totiž říká advokátům, kteří praktikují víceméně mimo Prahu a věnují se klasické advokacii. Jedním z hlavních právních oborů, který je mou doménou a na který se ve své praxi specializuji, je právě rodinné právo.

Jak je dnes moderní říkat, jsem tedy advokátem rozvodovým. Rodinné právo bylo a stále ještě je popelkou mezi ostatními právními specializacemi. Dovoluji si tvrdit, že většina právníků - advokátů, kteří začínají svoji advokátní praxi, netouží být zrovna rozvodovým právníkem. To se u nás stále ještě nenosí. Populární jsou stále ještě obory jako obchodní právo, finanční právo, příp. právo trestní.

Myslím si, že rozvodovým advokátem se advokát musí stát. Měl by mít k tomu též dispozice, být velmi psychicky odolný a měl by to být člověk s citem, částečně by měl být psychologem a člověkem, právníkem, kterému nejde o výhru nad svým kolegou a o čárku, kterou si může připsat do seznamu vyhraných soudních případů.

Bohužel mnoho advokátů, kteří vykonávají běžnou advokátní praxi se zabývá rodinným právem, ale pouze okrajově.

To znamená, že pokud k nim přijde klient, který je požádá o právní služby v oboru rodinného práva, resp. požádá o sepsání návrhů v rámci rozvodového řízení, takový advokát mnohdy ani nezjišťuje (zejména tehdy, když se jedná o klienty ženy), zda by byla dohoda mezi manžely možná, nesnaží se od počátku vstoupit do role mediátora mezi svou klientkou či klientem a rovnou pouze snaží najít veškeré možnosti proto, aby bylo dosaženo cílů klienta, který k němu přišel, protože tento přece nepřijde většinou s úmyslem najít společnou řeč s partnerem, avšak co nejrychleji ukončit manželství, avšak tak, jak to chce právě onen klient.

Na druhé straně poté, co obdrží návrh svého partnera, přichází protistrana (téměř bývalý partner klienta) k dalšímu advokátovi již s podaným návrhem na rozvod a především pak s návrhem druhé strany na svěření dítěte do výlučné péče toho kterého partnera.

Je samozřejmě rozdíl, zda klientem je žena nebo muž. Pokud ke mně jakožto advokátu přichází žena, ta skutečně pouze výjimečně žádá o to, aby bylo zahájeno jednání s protistranou s tím, že se chce s manželem dohodnout o střídavé péči – naopak, automaticky žádá děti do své výlučné péče.

Pokud přichází na právní radu muž, ptá se na možnosti, které by mohly nastat, často však navrhne svěření dětí do výlučné péče matky, neboť se obává dlouhého soudního sporu s manželkou. Proto raději „ustoupí“ a požádá o svěření dětí do péče matky s tím, že bude realizován styk otce s dětmi, a to buď takový jaký se mezi veřejností traduje, tj. uvidíš děti

jednou za 14 dní o víkendu a jednou týdně odpoledne nebo styk rozšířený a to v různém rozsahu.

Cochemský model nebo Cochemská praxe tak, jak zde byla nastíněna panem Jürgenem Rudolphem, zní nejen pro nás jakožto příklad možnosti, že rozvod nemusí probíhat tak, jak je shora popsáno, tedy slovní přestřelky, nedohoda, snaha o výhru, kdy taková životní etapa je velmi stresující a traumatizující, a to jak pro rodiče, tak i v první řadě pro děti.

Jedná se o složitý životní krok, kdy manželé mají mezi sebou takové rozpory, že již nechtějí být považováni za rodinu, nechtějí mít nic společného – společného jako dospělí, jako pár, jako muž a žena. Ale je tu dítě to společné mají, a to je to hlavní, co je třeba promyslet a řešit.

Cochemská praxe nebo Cochemský model se stal pilotním projektem a příkladem též pro další soudy a soudní obvody po celém Německu, příkladem lze uvést Badensko-Württembersko, které odstartovalo projekt Elternkonsens a staví též na stejných principech interdisciplinární spolupráce odborníků, kteří jsou zainteresováni v rámci rozvodových řízení a na opatrovnických záležitostech.

S ohledem na současnou právní úpravu rodinného práva a potažmo též novelizaci občanského zákoníku ve vztahu k úpravě rodinného práva zejména pak úpravě vztahů mezi rodiči a dětmi na dobu po rozvodu v ČR je zcela zřejmé, že jakákoliv snaha o zavedení obdobného modelu v České republice by velmi ulehčila opatrovnická řízení v rámci rozvodového řízení, přičemž současná situace se stále se zvyšujícím počtem rozvodů, kdy uváděné počty rozvodů budou, troufám si tvrdit, ještě dále stoupat, kdy tato situace se dá nazvat paralelou k situaci v jaké v Německu vznikl tzv. Cochemský model kolem roku 1993. Uvádí se, že ke vzniku uvedeného modelu přispěl právě velký počet rozvodů, nespokojenost s právní úpravou ohledně a uvedení zákona **Kinder- und Jugendhilfegesetzes (KJHG 1991)** zákon o péči o dítě a mládež.

Za těchto podmínek úřad pro mladistvé (Jugendamt) viděl potřebu koordinované spolupráce s rozvádějícími se rodiči.

Dnešní česká zákonná úprava ve smyslu ust. §26 zákona o rodině stanoví co do úpravy poměrů nezletilého mj. následující

*(2) Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do **společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.***

*(4) Při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především **zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů.** Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte **na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.** Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vztahům dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.*

V praxi však řízení ohledně svěření dítěte do péče rodičů na dobu po rozvodu rodičů probíhá dle standardního vzoru tak jak byl již shora popsán, tzn.:

1. Návštěva jednoho z rodičů u advokáta
2. Sepis návrhu na svěření dítěte do výlučné péče s vylíčením strašného druhého rodiče
3. Druhý z rodičů jde za advokátem a vyvrací skutečnosti uvedené v návrhu prvního z rodičů
4. Následně je ustanoven kolizní opatrovník – příslušný OSPOD, pracovníce se předem ohlásí telefonicky na návštěvu, aby zjistila, zda jsou zajištěny vhodné podmínky pro dítě
5. Poté se již rodiče schází u soudu, snaží se přesvědčit soud, že ten druhý je špatný, a proto je lepší, aby bylo dítě svěreno do jeho péče, pracovník OSPOD pouze přihlíží, povětšinou nic nehodnotí, málokdy se táže (až na výjimky). Rodiče se samozřejmě nedohodnou, nikdy je též k dohodě nevede, a nařizují se posudky ohledně výchovných předpokladů obou z rodičů.

Kde je dle uvedeného DÍTĚ a jeho práva na oba rodiče? Dítě se poněkud vytratilo.

V našem případě není prakticky nikdo, kdo by stál na skutečně na straně dítěte. Kdo by skutečně zjišťoval, co je pro dítě nejlepší. Na druhou stranu toto všechno víme. Víme, že dítě by mělo mít právo na oba rodiče.

Domnívám se, že za současného právního stavu, ale též na základech novelizované úpravy rodinného práva v rámci občanského zákoníku je možné, aby u nás byl podporován a zaveden tzv. Cochemský model, resp. tento model by mohl být pro nás příkladem, ať jej již nazýváme jakkoliv. Vždyť ani v Německu se nejedná o žádnou zákonnou úpravu nebo právní úpravou přiznaný model. Jedná se pouze o model interdisciplinární spolupráce mezi jednotlivými profesemi, které se podílejí na řízení ohledně úpravy dětí na dobu po rozvodu rodičů tak, aby byla nalezen konsensus mezi rodiči ohledně uvedené úpravy.

Dovedu si představit poměrně reálně, že bude založena pracovní skupina, ve které budou zastoupeni odborníci, a kteří se budou věnovat předmětné problematice.

Stejně tak jako v rámci interdisciplinární problematiky v rámci Cochemského modelu zde budou zástupci jak advokátů, tak psychologů, sociální pracovníci, případně soudci.

Pokud budu hovořit konkrétně co do jednotlivých oborů odborníků, začnu tím, co je mi nejbližší, a to advokáty. Domnívám se, stejně tak, jako v rámci Cochemského modelu, by mohl být zveřejněn seznam advokátů, kteří se stanou podporovateli interdisciplinární spolupráce a modelu podpory uvedeného systému. Klienti, u kterých vyvstane potřeba právní služby v rámci rodinného práva, budou vědět předem na koho se mají obrátit pro případ, že budou požadovat, aby jejich rozvod potažmo vypořádání poměrů nezletilých proběhlo důstojným způsobem bez vytahování špinavého prádla a v rámci uzavření dohody s druhým manželem, který má též zájem na tom, aby úloha rodičů v péči o dítě v době po rozvodu byla zachována stejnoměrně, tak aby byla zachována práva dítěte na oba rodiče.

Dle zákona o advokacii v ust. § 16 odst. (1) **je advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny.(2) Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.**

S ohledem na uvedené, by se měl každý advokát skutečně snažit o určitý způsob mediace a to ať již s nebo bez prosazování cochemského modelu, neboť rozhodně není a nebude zájmem klienta vedení dlouhého soudního sporu, a rozhodně bude pro každého klienta prospěšné, pokud je možné v rámci dohody mezi rodiči za případné pomoci odborníků ukončit rozvodové řízení co nejrychleji, nejeefektivněji a s tím, že byla zachována práva nezletilých v té nejširší míře.

Co se týče sociálních pracovníků - jejich činnosti je v současné době upravena zákonem č. 359/1999 Sb. – o sociálně-právní ochraně dětí. Sociální pracovníci by se měli dále řídit tzv. Etickým kodexem sociálních pracovníků. Mimo jiné by sami sociální pracovníci měli ve smyslu příslušných zákonných ustanovení

- a) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti
- b) poskytnout nebo zajistit poskytnutí poradenské činnosti

Z praxe mohu říci, že se bohužel málokdy se setkávám se sociálními pracovníky či pracovníci, kteří skutečně jsou sociálními pracovníky připravenými poradit, pomoci či jiným způsobem působit pozitivně v řízení ohledně nezletilých v rámci opatrovnického řízení při úpravě poměrů nezletilých v době po rozvodu rodičů, i když bych křivdila některým, kteří svoji práci opravdu odvádějí velmi dobře.

Povětšinou mi však volají rozhořčení klienti, kteří žádají o pomoc příslušný OSPOD, že jim tento řekl, že nemají kompetence cokoliv řešit a ať se obrátí na mediátory, krizová centra, na své advokáty a nevím na koho ještě.

Domnívám se, že by mohlo dojít ke změně právní úpravy, která by posílila úlohu příslušných OSPOD, na jedné straně by kladla větší nároky na sociální pracovníky, na druhé straně by jim však dala více možností. Domnívám se, že by při samotných OSPOD mohly být zřízeny poradny pro rodiče pro řešení problematiky opatrovnických řízení, kdy se jedná o úpravu péče o nezletilé v době po rozvodu rodičů. Rodiče by zde dostali prvotní informace, na koho se obrátit, jaké možnosti je možné využít, např. kteří advokáti jsou spolupracujícími advokáty podporujícími uvedený model, kteří psychologové jim v daném případě mohou pomoci atd.

K uvedenému by se dalo využít též již stávajících manželských poraden. Pokud vím, nejsou tyto mezi rozvádějícími se rodiči či partnery příliš oblíbené, a snaží se řešit spíše takovou tu poslední záchranu manželství, avšak pokud by se jejich koncept změnil, tzn. samozřejmě jejich agenda by zůstala zachována, avšak k uvedenému by již přibyla agenda rozvodová, resp. řešení problematiky péče o děti na dobu po rozvodu, kdy by rodiče věděli, že v uvedené poradně pravidelně naleznou odborníky nebo alespoň prvotní radu ohledně toho, na koho se mají obrátit, bylo by toto pro ně přínosem.

Závěrem tedy mohu pouze shrnout, že se domnívám, že praktická aplikace Cochemské praxe zde v České republice, co do běžné praxe při stávající zákonné úpravě je do jisté míry možná, při přispění odborníků ze všech zainteresovaných oblastí, kdy si reálně dovedu představit, že bude vytvořena skutečně alespoň první pracovní skupina, a bude zahájen alespoň jeden pilotní projekt např. zde v Praze, která spojí jednotlivé odborníky v rámci uváděné interdisciplinární spolupráce, kdy při jeho úspěšnosti bude možné předávání praktických zkušeností i dále.

Stále hovoříme o nutnosti změny právní úpravy, snažíme se bojovat proti rozhodování soudů a samotných soudců, bojovat pro střídavou péči v rámci dlouhých soudních řízení. Já se domnívám, že je však nutno bojovat za práva dítěte ještě před vstupem do soudní síně, a to právě změnou myšlení rodičů, kteří se do rozvodové situace dostali a poskytnout jim první informaci o tom, jak může fungovat střídavá péče, jaký je její princip a snažit se předem na rodiče rozhodnuté k rozvodu působit tak, aby s přispěním odborníků došli k vzájemnému konsensu, neboť v situaci, kdy se rodiče chtějí rozvádět a jako partneři si nerozumění, k takovému konsensu sami rozhodně nedojdou.

Je třeba změnit primárně povědomí samotných lidí ohledně střídavé výchovy a práva dítěte na oba dva rodiče, neboť v povědomí lidí je neustále zafixován tradiční názor dítěti je nejlépe u matky a otec se s ním může stýkat. Tuto situaci je potřeba změnit a poukázat na to, že obě pohlaví mají stejná práva jakožto rodiče a proto by měl být primárně prosazován právě systém dohody mezi rodiči a mělo by být zachováno právo dítěte na obě rodiče rovnoměrně tak, aby skutečně ze soudní síně neodcházelo mnoho rodičů s pocitem výhry či prohry, neboť tam, jak řekl, pan doktor Jürgen Rudolf, tam kde je tento pocit, prohrálo dítě...

- *příprava referátu ke shora uvedenému tématu*

V Praze dne 10.11.2009

Mgr. et Mgr. Petra Harantová, advokátka
se sídlem Lochotínská 18, Plzeň
pobočka Spálená 23, Praha 1
reg.č. ČAK 12072
tel.: +420 608 104 100